Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017 (HE 134/2016 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017 perustuu pitkälti hallitusohjelmaan kirjattuihin talouspolitiikan perustavoitteisiin ja –linjauksiin. Sen lisäksi siinä kuvastuu työmarkkinajärjestöjen kesäkuussa hyväksymän kilpailukykysopimuksen sisältö.

Hallitusohjelmassa korostetaan julkisen talouden tasapainottamisen tärkeyttä. Se on käytännössä merkinnyt sitä, että hallitus on omaksunut talouspoliittisen strategian, jossa korostuvat menojen leikkaukset. Toisaalta hallitusohjelma sisältää tavoitteen nostaa työllisyysaste 72 prosenttiin ja kasvattaa työllisten määrää 110 000 henkilöllä.

Vaikka on ennenaikaista arvioida harjoitetun talouspolitiikan tuloksellisuutta, voidaan kansainvälistenkin kokemusten perusteella päätellä, että menoleikkauksiin perustuva politiikka voi olla erittäin vahingollista työllisyydelle sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Voivathan menoleikkaukset esimerkiksi vähentää suoraan julkisella sektorilla työskentelevien määrää. Lisäksi ne voivat talouden kasvuedellytyksiä heikentäessään vähentää työllisyyttä pidemmällä aikavälillä.

Esimerkiksi hallituksen aikomuksella vähentää tutkimus- ja kehitysmenoja (T&K-menoja) voi olla tällainen vaikutus. T&K –menoista 2/3 on Suomessa ollut palkkamenoja. Siten niiden karsiminen vaikuttaa suoraan työllisyyteen samalla kun se heikentää pidemmän aikavälin kasvunäkymiä. T&K -menojen leikkausten vahingollisuudesta on asiantuntijoiden keskuudessa poikkeuksellisen laaja yksimielisyys. Samalla tavalla vahingollisia ovat esimerkiksi koulutusmenojen leikkaukset.

Vaikka julkisessa keskustelussa korostuu tällä hetkellä esimerkiksi työttömyysturvajärjestelmän ja joidenkin muiden rakenteiden uudistamisen tärkeys työllisyyden parannuskeinona, budjettiesityksen keskeisin työllisyyttä tukeva tai heikentävä vaikutus tulee sen kokonaistaloudellisista vaikutuksista.

Palkansaajien tutkimuslaitoksen tuoreen (29.9. julkistetun) ennusteen mukaan julkiset kulutusmenot supistuvat ensi vuonna yhdellä prosentilla. Luku tiivistää budjettiesitykseen sisältyviä menoleikkauksia ja niiden vaikutuksia. Koska huomattava osa julkisista kulutusmenoista on palkkamenoja, julkisen kulutuksen supistaminen hidastaa suoraan työllisyyden parantumista Suomessa. Siksi menoleikkaukset vaikeuttavat hallituksen itselleen asettamaa tavoitetta nostaa työllisyysaste 72 prosenttiin ja kasvattaa työllisten määrää 110 000 henkilöllä.

Palkansaajien tutkimuslaitos
Löntagarnas forskningsinstitut
Pitkänsillanranta 3 A 00530 Helsinki
Långbrokajen 3 A 00530 Helsingfors
Puh. (09) 2535 7330
+358-9-2535 7330
http://www.labour.fi
etunimi.sukunimi@labour.fi

Vaikka työttömyys ei olekaan viime aikoina lisääntynyt, sen rakenne on muuttunut oleellisesti huonompaan suuntaan: pitkäaikaistyöttömyys (eli yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä) on kasvanut huomattavasti. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä on viime aikoina ollut yli 37 prosenttia eli ennätystasolla. Osuus ei ollut näin korkea 1990-luvun lama-vuosinakaan. Tuolloin pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisemiseen ei kiinnitetty riittävästi huomiota. Sen seurauksena pitkäaikaistyöttömyydestä tuli sitkeä talous- ja sosiaalipoliittinen ongelma.

Hallituksen ehdotuksessa valtion talousarvioksi ensi vuodelle panostukset pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen - ja ylipäätään työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin - ovat niin vähäiset, että pitkäaikaistyöttömyydestä uhkaa lähivuosina tulla uudestaan keskeinen yhteiskuntapoliittinen ongelma.

Vaikka budjettiesityksen tulonjakovaikutukset ovat joiltain osin vielä avoimia, on olemassa vaara, että tulonjako muuttuu yhteiskunnan hyväosaisia suosivaan suuntaan, ellei tällaista muutosta pyritä tietoisesti estämään. Esimerkiksi budjettiesitykseen sisältyvä suunnitelma alentaa kansaneläkeindeksin pistelukua heikentäisi toteutuessaan tulonsiirtojen varassa olevien asemaa.

Tulonjakoon vaikuttaa oleellisesti myös se, miten budjettiesitykseen sisältyvä ansiotulojen verotuksen keventäminen toteutetaan. Jos budjettiehdotukseen sisältyvä noin 0,5 %-yksikön kevennys toteutetaan tasaisesti eli noin 0,5 %-yksikön suuruisena kaikissa tuloryhmissä hyvätuloisten tulot kasvavat pienituloisten tuloja enemmän sekä euromääräisesti että progression takia myös suhteellisesti. Samoin suunnitteilla olevat sosiaalivakuutusmaksujen muutokset voivat kasvattaa tuloeroja, koska niistä saatava vähennysetu kasvaa tulojen kasvaessa.

Helsingissä 5. päivänä lokakuuta 2016

Pekka Sauramo
Erikoistutkija
Palkansaajien tutkimuslaitos